

สรุปบทเรียนจากการพัฒนาความรู้

หลักสูตร

Digital Literacy : ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence)

จัดทำโดย นางสาวชัชชชา ใหม่จีน

ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence)

เป็นความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและข้อมูลในการตัดสินใจและการแก้ปัญหา โดยใช้ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีในการวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผลข้อมูล ซึ่งเป็นกรอบแนวความคิดที่ครอบคลุมความสามารถ ทางด้านเทคนิคความรู้ ความเข้าใจ และความคิดทางสังคมที่มีพื้นฐานอยู่ในค่านิยมทางศีลธรรมที่ช่วยให้บุคคลเผชิญหน้ากับความท้าทายทางด้านดิจิทัล

อัตลักษณ์ดิจิทัล-โลกดิจิทัล (Digital World)

โลกดิจิทัล เป็นโลกเสมือนที่ถูกสร้างขึ้นมากู่ขนานกับโลกความจริง เป็นเครื่องทรัพยากรกิจกรรมคล้ายกับโลกความจริง พื้นที่ในโลกดิจิทัลถูกสร้างขึ้นจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถกำหนดพื้นที่กิจกรรมต่างๆ ได้เสมือนกับโลกความเป็นจริง ใช้ในการเป็นพื้นที่พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ สามารถใช้โซเชียลมีเดียได้ พื้นที่ในการซื้อขายสินค้าและธุรกรรมทางการเงิน ร้านค้าออนไลน์หรือธนาคารออนไลน์ โลกพื้นที่ในกิจกรรมโลกดิจิทัลนั้น จะมีเฉพาะสมาชิกหรือผู้คนพลเมืองดิจิทัลเท่านั้น เน้นการใช้เครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์และระบบเครือข่ายในการติดต่อสื่อสาร โลกดิจิทัล โลกเสมือนโลกความจริง แต่จะรูปแบบเปลี่ยนไป ดังนั้นอยู่ในโลกดิจิทัลอย่างปลอดภัยและมีความสุข ย่อมต้องมีมารยาท ยึดหลักทางจริยธรรม และการปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ต่างจากการใช้ชีวิตในโลกความจริง

- อัตลักษณ์ดิจิทัลทางด้านดิจิทัลที่เป็นข้อมูลเดียวกันกับโลกความจริง มีชื่อนามสกุล รูปภาพประจำตัว วันเดือนปีเกิด เลขประจำบัตรประชาชน หมายเลขบัตรเครดิต
- กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมบนโลกดิจิทัล เช่น บัญชี รหัสผ่านอีเมล สถานที่ที่เราเช็คอินปักหมุด พฤติกรรมและประวัติ ประวัติในการค้นหาข้อมูลต่างๆ การกดถูกใจ การแสดงพฤติกรรมต่างๆ บนโลกแห่งดิจิทัล
- ความเป็นส่วนตัวในโลกดิจิทัล คือ ข้อมูลส่วนบุคคล ที่สามารถเผยแพร่ได้ไม่เป็นอันตราย ชื่อจริง ชื่อเล่น อายุ เพศ พิน้องอาหารที่ชอบ หนังสือเรื่องโปรด สัตว์เลี้ยง ข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่ควรเปิดเผยเป็นสาธารณะ เนื่องจากความปลอดภัยทั้งตัวตนบนโลกดิจิทัลและชีวิตจริง ควรเก็บไว้เป็นส่วนตัว เช่น เลขบัตรประจำตัวประชาชน เลขบัญชีธนาคาร ที่อยู่บ้าน วันเกิด หมายเลขโทรศัพท์

- การจัดการข้อมูลส่วนตัว ไม่ควรเผยแพร่ข้อมูลหรือไม่ควรเปิดเผย หลีกเลี่ยงการตั้งโปรไฟล์ในโซเชียลมีเดียให้เป็นสาธารณะ จัดการอุปกรณ์ให้ปลอดภัยในการตั้งค่าการเข้าถึงของข้อมูลต่างๆ ทำความเข้าใจกับเงื่อนไขและข้อตกลงในการใช้โปรแกรม ตั้งรหัสผ่านให้มีความปลอดภัย และสิ่งที่สำคัญควรมีอีเมลสำรองในการกู้คืนรหัสผ่าน
- กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและความเป็นส่วนตัวในโลกดิจิทัล PDPA (Personal Data Protection Act) คือ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล โดยระบุให้องค์กรหรือหน่วยงานเก็บข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนไม่ว่าจะเป็นบริษัทเอกชน หรือหน่วยงานภาครัฐต้องไม่นำเอาข้อมูลส่วนตัวของเราไปใช้โดยที่เราไม่ยินยอมกฎหมายยังคุ้มครองไปถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว (Sensitive Data) เช่น เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความเชื่อ ศาสนา ความเห็นทางการเมือง พฤติกรรมทางเพศ และอื่น ๆ ทั้งหมด
  - บทลงโทษของกฎหมาย PDPA
    - โทษทางอาญาจำคุกไม่เกิน 1 ปี และ/หรือปรับสูงสุด 1 ล้านบาท
    - โทษทางแพ่งจ่ายสินไหมไม่เกิน 2 เท่าของสินไหมที่แท้จริง
    - โทษทางการปกครองปรับไม่เกิน โทษทางปกครองปรับไม่เกิน 5 ล้านบาท
  - บทลงโทษของผู้ละเมิดอัตลักษณ์ทางด้านดิจิทัลและความเป็นส่วนตัว พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ปี 2550 และ 2560
    - แก้ไข ดัดแปลงหรือทำให้ข้อมูลผู้อื่นเสียหาย (มาตรา 9-10) จำคุกไม่เกิน 5 ปีปรับไม่เกิน 1 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
    - ส่งข้อมูลหรืออีเมลก่อนขออนุญาตผู้อื่นหรือส่งอีเมลสแปม (มาตรา 11) โทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ปรับไม่เกิน 4 หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ
    - นำข้อมูลที่ผิด พ.ร.บ. เข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ (มาตรา 14) จำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 6 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

การใช้เทคโนโลยีอย่างสมดุล (Balanced Use of Technology) สมดุลเวลาหน้าจอ มีหลักเกณฑ์ในการจัดการ สมดุลให้กับเวลาหน้าจอ เช่น มีเป้าหมายทุกครั้งที่ใช้งานดิจิทัล ใช้ร่างกายให้เป็นมาตรฐาน และเตรียมใจให้พร้อมเมื่อเวลาเจอหน้าจอ ในส่วนของเนื้อหาจะต้องนำเชื่อถือรู้แหล่งที่มา สามารถนำมาปรับใช้กับชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาอัปเดตทุกวัน ไม่กระทบกระเทือนต่อความรู้สึกและจิตใจ เป็นเนื้อหาที่ไม่สร้างความขัดแย้งรุนแรงมีความคิดแบบสุดโต่ง

- ข้อระวังเนื้อหาในการโพสต์
  - เนื้อหาหรือรูปภาพที่เป็นลิขสิทธิ์ของผู้อื่น
  - เนื้อหาหรือรูปภาพอาจทำให้เกิด ความขัดแย้งด้านความเชื่อและศาสนา
  - เนื้อหาหรือรูปภาพ แสดงความรุนแรงและทารุณ
  - เนื้อหาหรือรูปภาพแอบถ่าย หรือภาพบุคคลอื่นที่ไม่ได้รับอนุญาต

การจัดการความปลอดภัยในโลกดิจิทัล

การล่วงละเมิดทางไซเบอร์ (Cyber Abuse) คือ การแสดงพฤติกรรมที่เป็นอันตราย สร้างความรำคาญ หรือสร้างความเสียหายให้กับผู้อื่น บนเครือข่ายออนไลน์ต่าง ๆ มีหลากหลายรูปแบบดังนี้

- การกระรานทางไซเบอร์ (Cyberbullying) การกลั่นแกล้ง การให้ร้าย การด่าว่า การข่มเหงหรือ การรังแกผู้อื่นในโลกดิจิทัล เช่น โซเชียลมีเดียต่าง ๆ
- การรังควานทางไซเบอร์ (Online Harassment) การล่วงละเมิดทางไซเบอร์ที่ร้ายแรงกว่า พัฒนามาจากการระรานทางไซเบอร์ โดยการส่งข้อความหรือคอมเมนต์ทำร้ายจิตใจ
- การสะกดรอยตามทางไซเบอร์ (Cyberstalking) การติดต่อหรือส่งข้อความมาซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่องจากบุคคลที่เราไม่ต้องการ เกิดจากแรงจูงใจต่าง ๆ มากมาย เช่น อารมณ์ ความรู้สึก
- การก่อกวน (Trolling) คือ การจงใจโพสต์ หรือคอมเมนต์ข้อความที่ ยั่วแหย่ ทำให้เสียอารมณ์ ตกใจ ทะเลาะกับคนอื่น การเกรียนมีหลายรูปแบบ แต่มักเป็นประเด็นขัดแย้ง

รูปแบบของภัยคุกคามทางไซเบอร์

- อีเมลอันตราย อีเมลที่เหมือนมาจากเกม หรืออื่น ๆ หากกดรับบัญชีจะถูกบุกรุก เพื่อให้ได้ข้อมูลส่วนบุคคลหรือเสียทรัพย์สิน
- สปแอม (Spam) อีเมลที่มีข้อความที่ส่งให้ผู้รับโดยไม่ได้รับอนุญาตและไม่เปิดโอกาสให้ปฏิเสธข้อความ ซึ่งก่อให้เกิดความรำคาญ
- ฟิชซิง (Phishing) การหลอกลวงให้เหยื่อกรณีย์ หรือให้เหยื่อกรอกข้อมูลส่วนตัว คำว่าฟิชซิง คล้ายการตกปลา เพื่อล่อเหยื่อ
- มัลแวร์ (Malware) โปรแกรมที่สร้างความเสียหายต่ออุปกรณ์ไอทีการเข้าควบคุมระบบคอมพิวเตอร์ เปลี่ยนรหัสผ่าน
- ภัยจากการซื้อสินค้าออนไลน์ รูปแบบนี้ทำให้นักต้มตุ๋นมีช่องทางมากขึ้นในการหลอกให้เราจ่ายเงิน
- ภัยจากการไม่สำรองข้อมูลการจัดเก็บข้อมูลทั้งหมดไว้บนคอมพิวเตอร์มีความเสี่ยงที่จะสูญหายได้

ด้านการรับรู้เท่าทันดิจิทัล

แหล่งข้อมูลดิจิทัล คือ แหล่งข้อมูลที่ถูกสร้างขึ้นหรือแปลงสภาพจากอนาล็อกให้มาเป็นในรูปแบบของดิจิทัล ซึ่งสามารถค้นหา เข้าถึง นำเข้าข้อมูลในการผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

รูปแบบของแหล่งข้อมูลดิจิทัล

- แหล่งที่เผยแพร่ข้อมูล เป็นการสร้างหรือผลิตข้อมูลโดยเจ้าของแหล่งข้อมูล เช่น ข้อมูลจากเว็บไซต์ โรงพยาบาล หน่วยงานรัฐ หรือเอกชนต่างๆ และการสร้างหรือผลิตข้อมูลโดยชุมชนผู้ใช้งาน เช่น เฟซบุ๊ก พันทิป หรือโซเชียลมีเดีย เป็นต้น
- การแบ่งตามสิทธิการเข้าถึงข้อมูล คือ แหล่งข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้โดยเสรี ไม่มีการกำจัดการเข้าถึงข้อมูล เช่น เว็บไซต์ที่เผยแพร่ข้อมูล เป็นต้น และแหล่งข้อมูลที่มีจำกัดการเข้าถึงซึ่งสามารถเข้าถึงได้เฉพาะผู้ที่ได้รับอนุญาตที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ระบบทะเบียนราษฎร์ ฐานข้อมูลของภาครัฐ เป็นต้น
- แบ่งตามประเภทของข้อมูล ประกอบด้วย แหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาเรียนรู้ แหล่งข้อมูลเพื่อความบันเทิง แหล่งข้อมูลด้านสุขภาพ แหล่งข้อมูลด้านธุรกรรมและการเงิน แหล่งข้อมูลด้านเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ

ผลจากการแบ่งปันเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม		
การกระทำ/พฤติกรรม	ผลกระทบทางกฎหมาย	ผลกระทบทางจริยธรรม
ฝากร้าน ขายของ และส่งข้อความ ก่อกวนโดยไม่ได้รับอนุญาต	มีความผิดปรับไม่เกิน ๒ แสนบาท	ทำให้ผู้อื่นเกิดความรำคาญ
โพสต์หรือแชร์ข้อมูลเท็จที่สร้างความเสียหายต่อบุคคล หรือประเทศ	จำคุกไม่เกิน ๕ ปี ปรับไม่เกิน ๑ แสนและระงับข้อมูลนั้น	เกิดความเข้าใจผิดและอับอาย สร้างความเกลียดชัง ทำให้เสียชื่อเสียง
โพสต์ข้อมูลปลอม ข้อมูลทุจริตหลอกลวง ที่สร้างความเสียหายต่อความมั่นคง	จำคุกไม่เกิน ๕ ปี ปรับไม่เกิน ๑ แสนและระงับข้อมูลนั้น หรือ ลงโทษตามมาตรา	เกิดจากความตื่นตระหนก การขัดแย้งทางสังคม ทำให้ตัดสินใจผิดพลาดได้
โพสต์หรือแชร์ข้อมูล ภาพตัดต่อที่สร้างความเสื่อมเสียต่อผู้อื่น	จำคุกไม่เกิน ๓ ปี ปรับไม่เกิน ๒ แสนและระงับข้อมูลนั้น	สร้างความอึดอัดใจความสะเทือนใจ และความรู้สึกหดหู่ใจ

ด้านการสื่อสารดิจิทัล

ร่องรอยดิจิทัล คือ ข้อมูลพฤติกรรมในการใช้งานในโลกดิจิทัลซึ่งระบบจะบันทึกไว้ทั้งหมด เกิดขึ้นจากการใช้งานโลกของดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็นการค้นหาข้อมูล ค้นหาสินค้าและบริการ การใช้งานโซเชียลมีเดียต่างๆ ทั้งการโพสต์ คอมเมนต์ และแชร์เนื้อหาต่างๆ หรือแม้กระทั่งการพูดคุยทางแชทส่วนตัว แม้ว่าเราจะคิดว่าเป็นความลับ ก็จะเป็นการสร้างร่องรอยของดิจิทัล

เชิงบวก	เชิงลบ
โพสต์อย่างสร้างสรรค์ เป็นกลาง และชื่นชมด้วยความจริงใจหากต้องการกล่าวถึงผู้อื่น ในโลกดิจิทัลพยายามใช้เพียงข้อเท็จจริง และระวังข้อความหรือรูปที่ทำให้คนอื่นเสียหายได้	โพสต์พาดพิงถึงผู้อื่นในทางที่ไม่ดี เสียดสีหรือไม่ระวังจนทำให้เกิดความเสียหายหรือ อับอาย ในโลกดิจิทัลนั้น เกิดความเข้าใจผิดกันได้ง่ายและยังส่งผลเชิงลบทั้งผู้โพสต์และผู้ถูกกล่าวถึงได้เช่นกัน
แสดงความคิดเห็นในโพสต์หรือแชทด้วยข้อความที่สุภาพ ไม่ด่าทอ หรือดูถูกความคิดของผู้อื่นแม้อาจจะเห็นต่างผลคือทำให้เรามีมารยาทที่ดีสังคมสร้างสรรค์	แสดงความคิดเห็นในโพสต์ของผู้อื่นด้วยข้อความไม่สุภาพสร้างความขัดแย้ง ซึ่งอาจทำให้เกิด การตอบโต้หรือโต้เถียงกัน โดยอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ดิจิทัล เชิงลบกับเรา
ค้นหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ เช่น การค้นหาข้อมูลดูแลสุขภาพอยู่เป็นประจำ ระบบจะเก็บประวัติการค้นหา และนำเสนอสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคำค้น	ค้นหาข้อมูลที่ไม่เป็นประโยชน์ หรือไม่สร้างสรรค์ เช่น การค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรง เรื่องเพศ หรือค้นหาบ่อย ๆ ระบบจะจดจำข้อมูลการพินัน ซึ่งเมื่อและนำเสนอข้อมูลแบบเดียวกัน

การใช้งานเทคโนโลยีทางด้านดิจิทัลเพื่อการสื่อสาร

1. การสื่อสารระหว่างบุคคล โดยใช้เทคโนโลยีทางด้านดิจิทัล เช่น การโทรศัพท์ พิมพ์ข้อความ วิดีโอคอลในห้องสนทนา
2. การสื่อสารระหว่างกลุ่มคนเฉพาะกลุ่มแบบไม่เป็นสาธารณะ ใช้ตั้งกลุ่มเพื่อการสื่อสาร เช่น กลุ่มเฟซบุ๊กที่เป็นกลุ่มปิด หรือ กลุ่มสนทนาในโซเชียลมีเดีย
3. การสื่อสารระหว่างกลุ่มคนแบบเป็นสาธารณะ การใช้โพสต์แบบสาธารณะ เช่น โพสต์บนหน้าเฟซบุ๊กส่วนตัวแล้วเปิดสาธารณะ ตั้งกลุ่มเฟซบุ๊กแบบสาธารณะ ตั้งกลุ่มในไลน์แบบเปิด

แหล่งที่มา

หลักสูตร : Digital Literacy : ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital Intelligence)

บรรยายโดย : อาจารย์สุนันท์ จิรพัฒน์พร หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการคอมพิวเตอร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

สถาบัน/หน่วยงาน/ระบบ : สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

รูปแบบหลักสูตร : e-Learning

ช่วงเวลาการฝึกอบรม : สิงหาคม 2567